

Годжал С.С.

аспірантка,

Національний університет «Острозька академія»

НАУКОВА СПАДЩИНА МАРКА АНТОНОВИЧА

Історична наука в діаспорі зберегла та примножила наукову спадщину українського народу, адже історики поза межами України не перебували під впливом радянської пропаганди, отже, могли більш об'єктивно вивчати малодосліджені ділянки історії. Окремі особистості зробили вагомий внесок у розвиток історичної науки. Одним із таких був онук Володимира Антоновича, відомого історика, історіографа, син українського історика мистецтва та театру, політичного діяча періоду Української Центральної Ради Дмитра Антоновича – Марко Дмитрович Антонович.

Марко Дмитрович Антонович – історик, єгиптолог, президент УВАН у США, заступник президента УІТ, співредактор журналу «Український історик», енциклопедист. Народився 7 липня 1916 р. в м. Києві. Коли йому було 7 років, то він разом із родиною переїхав до Праги, де навчався в німецькій гімназії з 1923 по 1936 рр., а згодом у Карловому університеті. У 1942 році захистив дисертацію з протоісторії України «Філіпійські історії Трога – Юстина й Скитія», тим самим здобувши науковий ступінь доктора філософії [1, с. 231]. У 1959 р. переїхав до Канади, де й продовжував свою наукову діяльність.

Наукові зацікавлення Марка Дмитровича можна систематизувати за такими напрямками: єгиптологічні дослідження; проблеми історії України ХІХ–ХХ ст. та історії громад; історіографічні та персональні розвідки; літературознавство і публіцистика, рецензії тощо.

Андрій Шаповал, що вивчав життя та творчість старшого брата Марка Дмитровича Михайла Антоновича, при аналізі листування Марка Антоновича з (літературознавцем та істориком-архівістом Володимиром Міяковським, так окреслив коло наукових інтересів та перші наукові плани Марка Дмитровича: «М. Д. Антонович мав намір написати праці про переклади римських класиків М. К. Зеровим, похід Дарія на Україну, дослідити чи були кіммерійці в Україні, античність в українському культурному житті, написати розвідку «Скитія і Єгипет у античному письменстві»» [2]. В листвах М. Антонович зазначає, що йому «з віршами тепер біда: до особистої лірики мене зовсім не тягне, а суспільні теми цікавлять...» [2] і пише про бажання повернутись до єгиптологічних студій як найдавнішого зацікавлення.

В Празі, Марко познайомився з Олегом Кандибою (Ольжичем), який мав найбільший вплив на формування його суспільно-політичного світогляду і, можливо, на його академічні зацікавлення – археологія, історія, єгиптологія [5]. В 1945 р. вчений переїхав до Мюнхена, де до 1949 року продовжував свої студії з єгиптології в університеті Людвіга Максиміліана в Мюнхені під керівництвом професора Александра Шарффа [4, с. 330]. З цього часу Марко Антонович починає спеціалізуватись з протоісторії Єгипту. В процесі занять на єгиптологічному семінарі, Марко Дмитрович відвідує Лондон та музей Пітрі в

Оксфорді [4, с. 332]. Результатом проведення досліджень з цього напрямку стає видання у 1946 р. в Женеві першої книжки «Скиття і Єгипет в античному письменстві» [3].

Коло наукових зацікавлень молодого дослідника розширюється під час перебування в Німеччині. М. Антонович був членом управи Центрального союзу українських студентів, про що написав монографічну працю «Нарис історії Центрального Союзу Українського Студентства – 1922-1945» (Торонто, 1976) [3].

Марко Антонович, хоч і не відразу, але підтримав Л. Винара у намаганні започаткувати видання журналу «Український історик» (заснований у 1963 р.), пізніше кілька років виконував обов'язки мовного редактора журналу, активно публікував дослідження на його сторінках. Від початку діяльності Українського історичного товариства (далі – УІТ) став його активним членом, а в 1968 р. був обраний до Управи УІТ, був заступником голови Товариства (головою був Любомир Винар).

Серед досліджень вченого помітне місце посідає історія громад. На сторінках журналу «Український історик» знаходимо його праці про історію громадівського руху на українських теренах та існуванню українських громад як політичних напрямків поза межами України («Громада», «Українська Громада в Петербурзі», «Шевченко і громади»). Написання монографічного дослідження про громади було мрією його життя, однак цей задум так і не був реалізований.

Значна кількість досліджень М. Антоновича присвячена різним аспектам історії України XIX – XX ст.: національно-політичній історії, руху Опору та українсько-російським зв'язкам [12; 13; 14]. Також він не оминув увагою історію церкви того періоду, розглядав традиції української державності [10; 11].

В історіографічних дослідженнях вчений звертається до вивчення доволі широкої проблематики, серед яких зустрічаємо історіософські розміркування [6; 7], аналітично-ювілейні статті про діяльність українських наукових установ за кордоном [8; 9], біоісторіографічні та біографічні дослідження.

Серед численних біографічних досліджень на першому місці стоять праці грушевськознавчої тематики. Загалом він написав вісім статей, присвячених різним аспектам життя та діяльності М. Грушевського, опублікованих на сторінках «Українського історика» упродовж 1969-1992 рр. У них розкривались міжособистісні зв'язки Великого Українця з різними науковими, громадськими та культурними діячами. Статті переважно базувались на епістолярній спадщині та часто розкривали маловідомі факти з життя М. Грушевського. Марком Антоновичем було досліджено і введено до наукового обігу листування Михайла Грушевського та його сучасників із фондів архіву УВАН і НТШ у Нью-Йорку.

Не оминув увагою у своїх дослідженнях Марко Дмитрович й інших відомих українських діячів. Так, ним були написані наукові розвідки про О. Кониського, І. Франка, В. Липинського, В. Міяковського, В. Маруняка та ін.

М. Антонович зредагував, підготував до друку й видав кілька наукових праць українських закордонних вчених. З них на перше місце варто поставити

працю Ярослава Пастернака «Ранні слов'яни в історичних, археологічних та лінгвістичних дослідженнях» (Нью-Йорк, 1976), збірник праць В. Міяковського «Недруковане й забуте» (1984), книгу Ю. Колдара «Спогади юнацьких днів» та інше [3].

Марко Дмитрович – визначний публіцист. За більш ніж піввікову співпрацю з численними українськими періодичними виданнями Європи й Північної Америки з'явилося близько 1500 публікацій [3]. Він був автором статей, які вийшли друком у журналах «Назустріч», «Пробоем», «Самостійна думка» та газетах «Новий шлях», «Український голос», «Свобода» тощо.

Праці М. Антоновича відзначаються глибоким аналізом матеріалу, аргументованими і логічними висновками. Вони побудовані на досконалому вивченні першоджерел, причому автор ніколи не пускав в світ не перевірених фактів. У цьому відношенні він був достойним продовжувачем традицій свого батька та діда.

Список використаних джерел:

1. Винар Л. Марко Дмитрович Антонович / Любомир Винар // Український історичний журнал. – 2005. – № 2. – С. 231-233.
2. Шаповал А. «Шукаю все ще бурь і неспокою»: листи Марка Антоновича до Володимира Міяковського (1942-1943 рр.) / А. Шаповал // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pam/2010_11/17.pdf. – Назва з екрана.
3. Архів УІТ (архів М. Антоновича). – Ф. Марко Антонович. – Спр. «Про Марка Антоновича». – Син славетного українського роду (З приводу смерті Марка Антоновича). Спогади М. Мушинки.
4. Романова О. Єгиптологічні студії Марка Антоновича / О. Романова // Схід і Захід цивілізацій. До ювілею Ю. М. Кочубея [Зб. наук. статей]. – К., 2012. – 436 с.
5. Архів УІТ (архів М. Антоновича). – Ф. Марко Антонович. – Спр. «Про Марка Антоновича». – Марко Антонович як людина і організатор українського наукового життя (Доповідь Л. Винара на конференції в УВАН «Сорокаліття Українського Історичного Товариства», Нью-Йорк, 3 квітня 2005 р.).
6. Антонович М. Історіософія Юліяна Вассіяна (Спроба характеристики) // Розбудова держави. Бюлетень Зарева. – Клівленд, 1954. – Р. VI. – Ч. 1(12). – С. 2–11.
7. Антонович М. Історичні концепції А.П. Свидницького // УІ. – Денвер, 1964. – Р. I. – Ч. 2-3. – С. 6–12.
8. Антонович М. 50-річчя Української вільної академії наук // Науковий збірник УВАН у США(1945–1950–1995). – Нью-Йорк, 1999. – Т. IV. – С. 9–31.
9. Антонович М. До 15-річчя Українського Історичного Товариства (декілька міркувань) // УІ. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1980. – Р. XVII. – Ч. 1–4 (65-68). – С. 104–109.
10. Антонович М. Історія українофільства // УІ. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1981. – Р. XVIII. – Ч. 1-4 (69-72). – С. 74–82.
11. Антонович М. В. Липинський і Д. Дорошенко // УІ. – Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1982-1983. – Р. XX. – Ч. 3-4(75-76) / 1(77). – С. 5–18.
12. Антонович М. У 75-річчя Української державности (Декілька міркувань на актуальні теми) // Календар-альманах «Нового шляху». – Торонто, 1993. – С. 31–39.
13. Антонович М. Національно-політичні наслідки постановня Кирило-Методіївського братства // Генеза. Філософія. Історія. Політологія. – К.: Вид-во «Генеза», 1995. – С. 135–140.
14. Антонович М. Традиції української державности і незалежности від Хмельницького до ХХ сторіччя // УІ. – Нью-Йорк; К.; Львів; Острог; Торонто; Париж, 2006. – Т. XLIII. – Ч. 1-3 (169-171). – С. 71–77.